

TYPHOON

Isan Dialect Classification

การจัดกลุ่มสำเนียง

ภาษาถิ่นอีสาน

Isan Dialect Classification

การจัดกลุ่มสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน

adisai@scb10x.com, anongnard@kku.ac.th, supakitb@kku.ac.th

September 2024

บทนำ.....	1
การจัดกลุ่มภาษาถิ่น.....	3
1. ลักษณะที่เหมือนกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน.....	3
2. การทดสอบความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Intelligibility Test).....	3
3. เสียงและพัฒนาการทางเสียง.....	4
การจัดกลุ่มภาษาถิ่นอีสาน.....	5
ลักษณะที่เหมือนกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน.....	6
ลักษณะที่แตกต่างกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน.....	6
วิธีการจัดกลุ่มภาษาถิ่นอีสานสำหรับงานนี้.....	7
ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ (Six-tone Isan).....	7
ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ (Non-six-tone Isan).....	7

บทนำ

Overview	
ชื่อเรียก	ภาษาอีสาน ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาลาว ภาษาลาวอีสาน ¹
รหัส ISO 639-3	tts
Glottocode	nort2741 Central Isan (Glottocode: cent2011)Northern Isan (Glottocode: nort2742)Southern Isan (Glottocode: sout2745)
ตระกูล	Kra-Dai

¹หากจะมองในมุมมองทางภาษาศาสตร์ ซึ่งสามารถมีได้หลายเกณฑ์ บางเกณฑ์สามารถบอกได้ว่าภาษาอีสานมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทย (Chamberlain, 1975) แต่บางเกณฑ์แสดงให้ว่าคล้ายคลึงกับภาษาลาวมากกว่า (Enfield, 2002) นักภาษาศาสตร์ด้านวิทยาภาษาถิ่นบ่นท่าน จึงได้จัดให้ภาษาอีสานเป็นภาษาลาวกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น ภาษาอีสานมักจะหมายถึง ภาษาลาวที่พูดอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ภาษาลาวอีสาน” อย่างไรก็ตาม หากไม่ใช่เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ ภาษาอีสานจะถือเป็นภาษาถิ่นหนึ่งของไทย ซึ่งเป็นเหตุผลทางด้านการเมือง การปกครอง

	-Tai -Southwestern Tai languages -Lao-Phutai -Lao -Isan (Northeastern Thai)
ผู้พูด	28% ของประชากรไทย 73% ของประชากรในภาคอีสาน, 2019
จำนวนผู้ใช้	22 ล้านคน (ในฐานะภาษาแม่และภาษาที่สอง), 2013

ในอดีตคนอีสานใช้อักษรไทยอย่างซึ่งเป็นอักษรลาวโบราณที่ใช้ในประเทศลาว อักษรดังกล่าวไม่มีวรรณยุกต์กำกับ รูปแบบการเขียนนี้ใช้โดยมากในวัด นอกจากการใช้อักษรไทยอย่างในอดีตแล้ว ปัจจุบัน คนอีสานใช้ภาษาไทยในการสะกดแทนเสียงในภาษาอีสาน โดยพบมากในวนิຍาอีสาน และสื่อสมัยใหม่ เช่น การโพสต์ข้อความสาธารณะ อักษรไทยอยู่มีคุณใช้น้อยลงเรื่อยๆ แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในการสื่อสาร ทางการเขียน คนอีสานในปัจจุบันไม่รู้จะพูดอีสานด้วยสำเนียงใดก็จะใช้อักษรไทยในการเขียนภาษาอีสาน

คนอีสานใช้ภาษาไทยและภาษาอีสานในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน คนอีสานใช้ภาษาอีสานพูดในครัวเรือนและใช้สันทนาการกับคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ มีการใช้ภาษาอีสานในโรงเรียนในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการเท่านั้นและส่วนใหญ่จะเป็นการสนทนาอกห้องเรียน ในกรณีติดต่อสื่อสารทางราชการ คนอีสานมีการใช้ภาษาอีสานในการติดต่อราชการที่ต้องอยู่ในจังหวัดและชุมชนของตนบ้าง โดยจะใช้ภาษาไทยเมื่อมีคุณภาพกลางอยู่ในวงสนทนาด้วย ([McCargo and Hongladarom, 2004](#)) โรงเรียนภาคอีสานใช้ภาษาไทยกลางในการเรียนการสอนและการสอบประเมินผล จึงเห็นได้ว่าคนอีสานใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอีสานในชีวิตประจำวัน

คนอีสานให้ความสำคัญกับภาษาไทยและภาษาอีสานในบริบทที่แตกต่างกัน คนอีสานมองว่าภาษาไทยกลางเป็นภาษาที่สำคัญที่ช่วยให้บุตรหลานชาวอีสานได้งานที่ดี แต่ก็มองว่าภาษาอีสานเป็นภาษาที่สำคัญเพราะจะช่วยให้คนอีสานสามารถเชื่อมโยงกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี (Nusartlert, 2023) จะเห็นได้ว่าคนอีสานให้ความสำคัญกับทั้งสองภาษา

คนที่อยู่ในภาคอีสาน เรียกตอนของว่า คนอีสาน (Draper, 2013) ซึ่งแปลว่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และเรียกตอนของว่า คนไทย-อีสาน ([McCargo and Hongladarom, 2004](#)) หมายถึง คนที่อาศัยอยู่ภาคอีสาน คำเรียกนี้รวมไปถึงคนที่ไม่ได้พูดภาษาแรกเป็นภาษาอีสาน

ภาษาอีสาน มีหลายสำเนียง เช่น ภาษาอีสานสำเนียงขอนแก่น ภาษาอีสานสำเนียงศรีสะเกษ ภาษาอีสานสำเนียงอุบล สำเนียงขัยภูมิ สำเนียงเลย เป็นต้น

ในทวีปเอเชีย จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์สำหรับงานนี้

การจัดกลุ่มภาษาถิ่น

ในการทำจำแนกภาษาถิ่นจะต้องใช้หลักวิธีในการพิจารณาร่วมกัน เช่น การกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ อัตราลักษณะทางวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีวิธีการทางภาษาศาสตร์ในการจำแนกภาษาถิ่นโดยแสดงหลักฐานทางภาษาได้ดังนี้

1. สืบสื้อตระกูลภาษา: คำร่วมเชือสาย (Cognates)

การสืบสื้อตระกูลภาษาคือการดู genetic relationship โดยใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ทางเชือสาย โดยมุ่งเน้นหาความคล้ายคลึงอย่างมีระบบของภาษา และลักษณะเฉพาะตัวของภาษาเพื่อตัดสินว่า ภาษาไหนๆ มีการร่วมเชือสายหรือไม่ ในระดับใด เป็นวิธีการทางภาษาศาสตร์ที่ทำให้เราเรนูความสัมพันธ์ของคำในภาษาต่างๆ ที่เราสังสัยว่าภาษาเหล่านั้นอาจมีต้นกำเนิดหรือมีเชือสายเดียวกัน การสืบตระกูลภาษา มีวิธีโดยการหาคำร่วมเชือสาย (cognate) ที่มุ่งเน้นการหาลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน (ลักษณะปฏิภาคหรือ correspondence) ที่เป็นระบบโดยเน้นด้านเสียง

เมื่อหาชุดคำที่จะนำมาทดสอบได้แล้ว นักภาษาศาสตร์จะตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงทางเสียง โดยการหาเสียง การเปลี่ยนแปลงภายในคำ พยางค์และเปรียบเทียบความหมายว่าคำดังกล่าวมีการรักษาความหมายดังเดิมของคำหรือไม่ อย่างไร

ด้วยวิธีเคราะห์ดังกล่าว เราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงทางเสียง เข้าใจพัฒนาการเสียงและการสร้างคำ อีกทั้งยังสามารถสืบไปถึงภาษาดังเดิม รวมถึงเห็นลักษณะของภาษาที่มีระบบแตกต่างกับภาษาอื่นๆ

วิธีดังกล่าวเป็นวิธีสำคัญที่มีผู้ทำการทดสอบแล้ว เช่น ภาษาดัตช์ ภาษาอังกฤษ มีคำร่วมเชือสายมากมาย แสดงให้เห็นว่าต้องมีความเกี่ยวข้องกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง สองภาษานี้อยู่ในตระกูลเดียวกัน คือ Germanic language

โดยทั่วไปคำที่ใช้ทดสอบ (cognate) จะเป็นคำพื้นฐาน เช่น อวัยวะในร่างกาย (hand, eyes), ศัพท์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ (moon, sun, sky), คำสรรพนาม (I, you, we), ตัวเลข (1,2,3), สัตว์ (dog, cat), คำเรียกเครือญาติ (mother, brother, sister) ตัวอย่างรายการคำ ในภาษาอังกฤษ และตัวอย่างรายการ 100 คำในภาษาพิลิปปินส์

2. การทดสอบความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Intelligibility Test)

Mutual intelligibility test เป็นวิธีที่ใช้ทดสอบความเข้าใจร่วมกันของภาษา วิธีนี้จะไม่ใช้วิธีการจำแนกภาษาถิ่นโดยตรง แต่จะเป็นวิธีที่ทดสอบว่าผู้พูด language/diglossia หนึ่ง มีความเข้าใจอีก language/diglossia หนึ่งมากน้อยเพียงใด โดยมีแนวคิดที่ว่า หากผู้พูดภาษาไม่เข้าใจภาษาปลายทางเลย ให้ถือว่าเป็นคนละภาษา

ในเรื่องของความเข้าใจภาษาร่วมกัน (mutual intelligibility) นี้ มีผู้ให้เกณฑ์การตัดสินคือ เมื่อผู้พูดภาษาหนึ่งเข้าใจภาษาปลายทางมากกว่า 70% ขึ้นไป ถือว่าสอง diglossia นั้นเป็นภาษาเดียวกัน แต่หากผู้

พูดภาษามีความเข้าใจภาษาเป้าหมายน้อยกว่า 70% ให้ถือว่าเป็นคนละภาษา กัน (Bouwer 2007 and Kosheleva & Kreivnovich 2014)

ตัวอย่างภาษาที่เป็นภาษาเดียวกัน เกาหลีสำเนียงโซลและเกาหลีสำเนียงปูชานเมื่อทดสอบค่า ความเข้าใจร่วมกันพบว่า สำเนียงผู้พูดสำเนียงโซลมีความเข้าใจสำเนียงปูชานในระดับที่มากกว่า 70% ในกรณี เช่นนี้ สามารถเรียกได้ว่า ทั้งสองสำเนียงเป็นภาษาเดียวกัน

ตัวอย่างภาษาที่เป็นคนละภาษา กัน ได้แก่ ภาษาดั้งกับภาษาอังกฤษ (Yang et.al, 2019) โดยทั่วไปแล้ว คนบางกลุ่มอาจจะมองว่า ทั้งสองภาษาเป็นภาษาเดียวกันมากด้วยเหตุผลที่มีคำร่วมเชื้อสายกัน อีกทั้งสองภาษาเป็นต่างกันจากตระกูล Germanic Language เมื่อกัน แต่ความจริงแล้วเมื่อนำมาทดสอบด้วย Mutual intelligibility พบร่วมกัน ผู้พูดสองภาษาไม่มีความเข้าใจร่วมกันในอัตราที่ต่ำมาก ทั้งสองภาษาเป็นเพียง member of the same family' (หรือ sister languages)

อย่างไรก็ตาม วิธีดังกล่าวเป็นการทดสอบในแง่ของความเข้าใจร่วมกัน ในทางภาษาศาสตร์จะต้องดู รายละเอียดในการตัดสินว่าเป็นคนละภาษาหรือไม่หรือเป็น dialect ของอีกภาษาหนึ่ง เช่น การดูตระกูลภาษา เขตการปกครอง และภูมิศาสตร์ เป็นต้น

3. เสียงและพัฒนาการทางเสียง

การจัดกลุ่มภาษาออกจากจะดูที่ความสัมพันธ์ของคำศัพท์หรือคำร่วมเชื้อสาย และการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์แล้ว เช่น การแบ่งกลุ่มภาษาไท (Tai) โดยใช้เกณฑ์ศัพท์ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาไทยกลุ่มเหนือ ภาษาไทยกลุ่มกลาง และภาษาไทยกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Li, 1960) เสียงและพัฒนาการเสียงยังสามารถใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจัดกลุ่มภาษาได้

ภาษาไทยกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Thai) จัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย โดยใช้เกณฑ์พัฒนาการทางเสียง หรือการเปลี่ยนแปลงเสียงของเสียงพยัญชนะตันดังเดิมที่เป็นเสียงกัก กอง (Chamberlain, 1975) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 เรียกว่า **ภาษากลุ่ม P** ในกลุ่มนี้พยัญชนะกักก้องตั้งเดิม *b- <ພ> *d- <ທ> *g- <គ> (ภาษาไทยปัจจุบันใช้ตัวอักษร <ພ ທ ກ>) กล้ายเป็นเสียงไม่ก้อง ไม่มีล้ม /p-, t-, k-/ เช่น คำว่า “พ่อ” และ “พี่” (แต่เดิม <ພ> เป็นเสียง /*b-/) ในภาษากลุ่มนี้ จะออกเสียงเป็น ป้อ และ ปី
 - ภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เช่น ไทยดำเนิน ไทยแดง ไทยขาว ไทยสือ ไทยใหญ่ และภาษาไทยถิ่นเหนือ
- กลุ่มที่ 2 เรียกว่า **ภาษากลุ่ม PH** ในกลุ่มนี้พยัญชนะกักก้องตั้งเดิม *b- <ພ> *d- <ທ> g- <គ> (ภาษาไทยปัจจุบันใช้ตัวอักษร <ພ ທ ກ>) กล้ายเป็นเสียงไม่ก้อง มีล้ม /ph-, th-, kh-/ เช่น คำว่า “พ่อ” และ “พี่” (แต่เดิม <ພ> เป็นเสียง /*b-/) ในภาษากลุ่มนี้ จะออกเสียงเป็น พោ และ ពី
 - ภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เช่น ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้ ผู้ไทย พวน ลาว และภาษาไทยถิ่นอีสาน

จากเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ในทางภาษาศาสตร์จะใช้เกณฑ์คำศัพท์ ความเข้าใจร่วมกัน และเสียงในการทำ dialect classification

- ในกรณีของคำศัพท์ ก็จะดูคำศัพท์ร่วมเชือสายและคำศัพท์เฉพาะถิ่น
- ในกรณีของความเข้าใจร่วมกัน ก็จะดูการเข้าใจและสื่อความหมายความหมายได้ต่างกัน
- ในกรณีของเลียงก็จะดูพัฒนาการที่มีร่วมกันของการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ทั้งเสียงพยัญชนะ สาระ และวรรณยุกต์

เราสามารถใช้วิธีสากลในการแยก subdialect โดย Mutual Intelligibility Test ได้ แต่เรากำหนดลักษณะของภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์หรือระบุได้อ่าย่างชัดเจนว่าแบบใดเป็นลำเนียงแบบกลุ่มที่ 1 ได้ยาก เนื่องจากมีจุดร่วมที่เหมือนกันค่อนข้างมาก จึงจะใช้เกณฑ์ จากรัฐยุกต์เป็นหลัก

การจัดกลุ่มภาษาถิ่นอีสาน

ตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อการจัดประเภทภาษาถิ่น เราสามารถจัดว่าภาษาใดๆ เป็นภาษาถิ่นหรือไม่ สามารถดูได้จาก คำร่วมเชือสายของภาษาที่ส่งสัญญาเป็น dialect และภาษาเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในกรณีของภาษาอีสานน่าจะใช้เกณฑ์คำศัพท์ที่ได้ยาก ด้วยเหตุผลดังนี้

หนึ่ง ภาษาอีสาน หรือภาษาไทยถิ่นอีสาน ในภาคอีสาน ในประเทศไทยส่วนใหญ่ จะใช้คำศัพท์ที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน การหาคำพื้นฐานที่นำมาจำแนกอาจจะไม่เพียงพอในการวิเคราะห์

สอง ภาษาอีสาน หรือภาษาไทยถิ่นอีสาน ในภาคอีสาน ในประเทศไทยมีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะ และหน่วยเสียงสาระ ของ subdialects ต่างๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน คล้ายคลึงกัน

สาม หน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง สามารถเกิดในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย ดังนี้

- สรรเดี่ยว 18 หน่วยเสียง (ลับ 9 หน่วยเสียง ยาว 9 หน่วยเสียง)
- สรรประสม 3 หน่วยเสียง (หรือ 2 หน่วยเสียง iə และ uə) ทั้งนี้ สรรประสมในภาษาอีสานมีอยู่ 2 แนวคิดที่แตกต่างกัน (Nusartlert, 2023) คือแนวคิดจากธวัช บุณ โภตก (1999) ที่มองว่าภาษาอีสานมีสรรประสม 2 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia/ และ /ua/ ส่วน แนวคิดจากธนาณัท ทรงดี (2015:36) มองว่า ภาษาอีสานมีสรรประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /uə/, /ia/ and /wa/

อย่างไรก็ตาม การจำแนก subdialects ของภาษาอีสานมักใช้เกณฑ์วรรณยุกต์ในการจำแนก เนื่องจากคำร่วมเชือสายของภาษาอยู่ในภาษาอีสานมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันมากทำให้การใช้เกณฑ์ด้านคำเพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอ กับการแยกประเภทของ subdialect และระบบเสียงพยัญชนะ และสาระ ของภาษาถิ่นอย่าง subdialects ก็ยังมีความคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้น ในการจำแนก subdialects ของภาษาอีสาน นักภาษาศาสตร์ จึงใช้เกณฑ์วรรณยุกต์ และใช้เครื่องมือที่เป็นที่รู้จักกันว่า กล่องวรรณยุกต์ เป็นเครื่องมือหลัก ในการจำแนกภาษาถิ่นอย่าง (dialect classification)

ลักษณะที่เหมือนกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน

ลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะของระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาอีสานที่มีร่วมกัน (พิณรัตน์ อัครวัฒนาภูล, 2546) มี 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 คำพยางค์เป็น รูปไม้เอก ออกเสียงเดียวกัน ไม่ว่าพยัญชนะต้นจะเป็น อักษรสูง กลาง ต่ำ เช่น คำว่า ไข่ ผ้า เข่า ป่า ไก่ แกะ บ่า บ่าว ด่า พี่ พ่อ ไร่ จะออกเสียงเป็นเสียงกลางระดับ [33] หรือกลางค่อนข้างสูงระดับ [44] เมื่อถูกตัดตอน

ข้อ 2 คำพยางค์เป็น รูปไม้โท อักษรสูง เช่น ข้าว เสือ ผ้า ออกเสียงเหมือนกับคำพยางค์ต้าย อักษรสูง อักษรกลาง สารเสียงยาว เช่น ขาด เหื่อก หวาน ปอด ปีก ตก แดด อาบ ดอก โดยจะออกเสียงเป็นเสียงต่ำระดับ [22] หรือต่ำตก [21] เมื่อถูกตัดตอน

ข้อ 3 คำพยางค์เป็น รูปไม้โท อักษรกลาง เช่น ป่า กล้า ต้ม น้ำ น้อง ไม้ ออกเสียงเหมือนกับคำพยางค์ต้าย อักษรต่ำ สารเสียงยาว เช่น มีด ลูก เลือด โดยจะออกเสียงเป็นเสียงกลางตก [31] หรือสูงตก [42]

ข้อ 4 คำพยางค์เป็น รูปไม้เอก และคำพยางค์ต้ายสารเสียงยาว ต้องเป็นคนละวรรณยุกต์กัน นั่นคือ ออกเสียงไม่เหมือนกัน

ลักษณะเด่นของวรรณยุกต์ภาษาอีสาน 4 ข้อข้างต้น เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาอีสาน ภาษาอีสานทุกๆ สำเนียง หรือ subdialects จะมีลักษณะแบบนี้เหมือนกัน จึงทำให้ไม่สามารถใช้ 4 ข้อข้างต้นเป็นเกณฑ์ในการแยกถี่น้อย (subdialects) ของภาษาอีสานได้

ลักษณะที่แตกต่างกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน

การแยกถี่น้อย (subdialects) ของภาษาอีสานต้องใช้เสียงวรรณยุกต์ในคำพยางค์เป็นที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ (กล่องวรรณยุกต์ เรียกว่า วรรณยุกต์ช่อง A) เช่น คำว่า หู ขา หัว ปี ตา กิน บิน แดง ดาว มือ ควาย นา คำเหล่านี้ ภาษาอีสานบางถี่น์จะออกเสียงเป็น 3 วรรณยุกต์ บางถี่น์จะออกเสียงเป็น 2 วรรณยุกต์ ทำให้ภาษาอีสานมี 2 ถี่น้อย (subdialects) คือภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ กับภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์

- โดยใช้เกณฑ์การออกเสียงที่ต่างกันของคำพยางค์เป็น ไม่มีรูปวรรณยุกต์ (วรรณยุกต์ช่อง A) ภาษาอีสานแบ่งออกได้เป็น 2 ถี่น์ใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ และ กลุ่มที่ 2 ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ (พิณรัตน์ อัครวัฒนาภูล, 2546)
 - กลุ่มที่ 1: **ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์** ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ คำพยางค์เป็น ไม่มีรูปวรรณยุกต์ ออกเสียงได้ 3 วรรณยุกต์ ได้แก่ (A1-23-4) แยกตามอักษรสูง กลาง ต่ำ
 - ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ ได้แก่ ภาษาอีสานที่ใช้พูดในแอบจังหวัด หนองบัวลำภู อุดรธานี ขอนแก่น หนองคาย กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ยโสธร มหาสารคาม อุบลราชธานี อำนาจเจริญ มุกดาหาร ศรีสะเกษ บางอ้อเกอของเลย บางอ้อเกอของชัยภูมิ บางอ้อเกอของสกลนคร บางอ้อเกอของบุรีรัมย์

ดังนั้น ภาษาอีสานที่เป็นสำเนียงพูดของคนส่วนใหญ่ในภาคอีสาน คือ ภาษาอีสานในกลุ่มที่ 1 หรือภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ คือ เป็นภาษาอีสานที่ใช้ในพื้นที่บริเวณกว้าง และเป็นภาษาอีสานที่คนส่วนใหญ่ในภาคอีสานฟังเข้าใจ สามารถใช้เป็นภาษากลาง ในการสื่อสารในภาคอีสาน

วิธีการจัดกลุ่มภาษาถิ่นอีสานสำหรับงานนี้

ในงานนี้ จำเป็นก่อรุ่มภาษาอีสานออกเป็นสองกลุ่ม ใหญ่เพื่อให้ง่ายต่อการสร้าง โมเดลและการจำแนกข้อมูล ได้แก่ ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ และ ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์

ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 ตัวนับยุกต์ (*Six-tone Isan*)

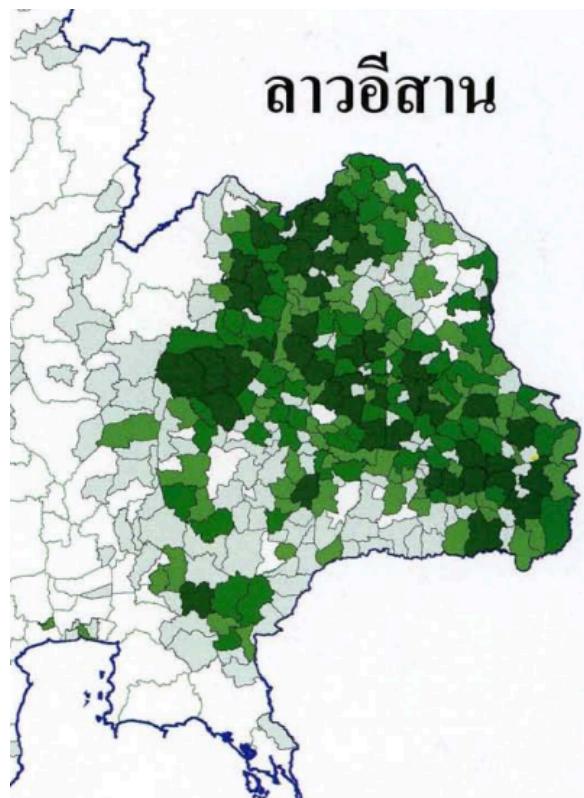
งานนี้จะมุ่งเน้นไปที่ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่คนส่วนใหญ่ใช้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีลักษณะดังนี้

- มีความเป็นสากล (Lingua Franca) กล่าวคือเป็นภาษาที่
 - ผู้คนในภาคอีสานยอมรับว่าเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย
 - ผู้คนในภาคอีสานมีความเข้าใจร่วมกันจำนวนมาก
 - ใช้อย่างแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในหลายแวดวง
 - มีระบบเสียง 6 วรรณยุกต์
 - ใช้ในคนส่วนใหญ่ในพื้นที่อำเภอเมืองของจังหวัดขอนแก่น หนองบัวลำภู อุดรธานี การสื่อสารร้อยเอ็ด ยโสธร มหาสารคาม อุบลราชธานี อำนาจเจริญ มหาสารคาม ชัยภูมิ

ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ (*Non-six-tone Isan*)

ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ หมายถึง ภาษาถิ่นย่อที่ไม่ใช้แบบภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ ตามแผนที่ภาษาที่แสดงการกระจายตัวของภาษาอย่างๆ ในสวีໄລ ເປັນສະກິບຕົ້ນ ແລະຄະນະ

(2547) แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในบริเวณจังหวัดที่เป็นพื้นที่บริเวณขอบของภาคอีสาน อีกทั้งยังเป็นภาษาถิ่นยอดที่พูดกันเฉพาะบริเวณจังหวัดได้จังหวัดหนึ่ง

ภาษาถิ่นย่อよดักล่าวประกอบไปด้วย ภาษาโคราชพูดในจังหวัดนครราชสีมา ภาษาผู้ไทยพูดในจังหวัดศรีสะเกษ และมุกดาหาร ภาษาญื้อพูดในจังหวัดสกลนคร ภาษาไทคำและภาษาไทยเลย พูดในจังหวัดเลย ภาษาอีสานที่พูดในจังหวัดศรีสะเกษ และรวมถึงภาษาอีสานที่พูดโดยผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ภาษาถิ่นย่อโยเหล่านี้กำหนดเป็นภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ เนื่องจากมีลักษณะทางภาษาโดยเฉพาะระบบวรรณยุกต์ที่ต่างออกไป เช่น ภาษาโคราชและภาษาญื้อมี 4 วรรณยุกต์ ภาษาไทยเลยและภาษาศรีสะเกษมี 5 วรรณยุกต์

ตัวอย่างวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันระหว่างภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์และภาษาถิ่นย่ออย เช่น ในภาษาโคราช khaw22 ‘เช่า’ และ khaw22 ‘ข้าว’ จะเป็นคำพ้องเสียง เนื่องจากมีเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นเสียงเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ที่ใช้วรรณยุกต์แตกต่างกัน โดยจะออกเสียงเป็น khaw44 ‘เช่า’ และ khaw22 ‘ข้าว’

รายละเอียดเพิ่มเติมดูได้ในลิงก์ด้านล่าง:

- [โคราช](#)
- [ศรีสะเกษ](#)
- [ผู้ไทย](#)
- [ญื้อ \(สกลนคร, บึงกาฬ\) \(กาญจนฯ คุวัฒนะคิริ, 2524\)](#)
- [ไทคำ](#)

ตารางเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาอีสาน

	A	B	C	DL	DS
1	1 หู	13 ไน	25 ข้าว	37 ขาด	49 หมัด
	2 ขา	14 ฝ่า	26 เสื่อ	38 เหงอก	50 สูก
	3 หัว	15 เช่า	27 ห้า	39 หวาน	51 ผัก
2	4 ปี	16 ป่า	28 ป้า	40 ปอต	52 กบ
	5 ตา	17 ໄກ	29 ก้าว	41 ปีก	53 คัน
	6 กิน	18 แท่	30 ศัม	42 ทอง	54 เจ็บ
3	7 มิน	19 บ่า	31 บ้า	43 แಡด	55 เนื้อ
	8 แมง	20 บ่าว	32 บ้าน	44 สาม	56 ติบ
	9 ดาว	21 ด่า	33 ย้า	45 ทอง	57 อ ก
4	10 มีอ	22 พ่อ	34 น้า	46 มีด	58 นก
	11 ง	23 แม่	35 น้อง	47 ถูก	59 นวด
	12 นา	24 ไร	36 น้า	48 เสือด	60 ลัก

	A	B	C	DL	DS
1	1 [24]		5 [22]		
2		4 [44]		5 [22]	1 [24]
3			6 [31]		
4	3 [352]			6 [31]	4 [44]

	A	B	C	DL	DS
1	1 [24]		3 [21]	4 [41]	3 [21]
2		2 [33]			
3					
4		4 [41]	5 [44]	4 [41]	5 [44]

ระบบวรรณยุกต์ภาษาอีสาน

ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน

	ตัวเขียน	เสียงวรรณยุกต์อีสาน	เทียบเคียงเสียงวรรณยุกต์ไทยกลาง
T1	ข ห ขัด	ออกเป็นเสียงต่ำ-ขึ้นในภาษาอีสาน	เหมือนเสียงจัตวา ในคำว่า 'ขา' ในภาษาไทยกลาง
		● [24] ● ต่ำ—ขึ้น ● Low-Rising	● [24] ● ต่ำ—ขึ้น ● Low-Rising
T2	ป บ บาน กิน	ออกเป็นเสียงต่ำ-ตกในภาษาอีสาน	เหมือนเสียงเอกในคำว่า 'ป่า' ในภาษาไทยกลาง
		● [21] ● ต่ำ-ตก ● Low-Falling	● [21] ● ต่ำ-ตก ● Low-Falling
T3	ค มือ ¹ มา	ออกเป็นเสียงกลาง-ขึ้น-ตก ในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงโท ในคำว่า 'ค่า' ในภาษาไทยกลาง
		● [352] ● 中-ขึ้น-ตก ● Mid-Rising-Falling	● [41] ● สูง-ตก ● High-Falling
T4	ข ค คัด	ออกเป็นเสียงสูง-ระดับ ในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงสามัญ ในคำว่า 'ค่า' ในภาษาไทยกลาง
		● [44] ● สูง-ระดับ ● High-Level	● [33] ● กลาง-ระดับ ● Mid-Level
T5	ข ห ขัด	ออกเป็นเสียงต่ำ-ระดับ ในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงเอก ในคำว่า 'ข่า' ในภาษาไทยกลาง
		● [22] ● ต่ำ-ระดับ ● Low-Level	● [21] ● ต่ำ-ตก ● Low-Falling
T6	ป บ บาน คาด	ออกเป็นเสียงกลาง-ตก ในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงโท ในคำว่า 'ป่า' ในภาษาไทยกลาง
		● [31] ● กลาง-ตก ● Mid-Falling	● [41] ● สูง-ตก ● High-Falling

